

Konservator Bertil Bengtsson i arbete med att restaurera ett av väggfälten.

Ertman Wulfs gård återuppstår i museet

De målade väggarna från det rivna huset Tunnbindargatan 23, som en gång ägdes av slaktaråldermannen Ertman Wulf, har som bekant sedan någon tid tillbaka uppmonterats i den stads-historiska avdelningen i Norrköpings museum. Där har nu konservator Bertil Bengtsson vid Östergötlands museum i Linköping med sin son Jörgen Bengtsson som medhjälpare tagit itu med restaureringsarbetet, som redan givit mycket vackra resultat.

De otaliga spikarna efter den borttagna pappbeklädnaden har nu avlägsnats. Målningarna, som är utförda med limfärg direkt på stockarna, rengörs och konservator Bengtsson fyller varligt i de sår, som uppstått. Färgerna framträder nu betydligt klarare och det är slående hur väl färgskalan varit sammanhållen både som enskild rumsdekoration och mellan de olika rummen. Det av

en upptagen dörröppning tyvärr delvis skadade bildfält, där en ängel sänker ned profeten Habakuk i håret till Daniel i Lejongropen, framstår som särskilt vackert vid sidan om den magistrala slaktscenen och bildfälten med Jakobs dröm och Marias möte med Elisabet. Timmerväggarnas överflyttning till museet har som bekant bekostats av en donation, som gjorts till minne av direktör Emil Skiöld.

Det har numera framkommit att målningarna i Tunnbindargatshuset delvis blottades och beskrevs redan 1906. En artikel om dem var införd i Östergötlands Dagblad den 17 december 1938.

1700-talsmålningar med medeltidspåbrå

Bakom ett alldagligt eller härjat yttre kan ofta de märkligaste ting dölja sig, detta har mer än en gång besannat sig under den pågående kulturhistoriska inventeringen i Norrköping. Fil. d:r Birgit Gejvall drog fram ett gott exempel i Föreningen gamla Norrköping vid dess sammanträde i Norrköpings museum på måndagskvällen: de nyligen anträffade 1700-talsmålningarna i slaktare Wulfs gård i kv. Haken i hörnet av Vattengatan och Tunnbindaregatan, vilka nu för första gången presenterades för ett större offentligt auditorium.

Målningarna består dels av en magnifik slaktscen på en av väggarna i det Wulfska förmaket, dels av en rad fragment av i huvudsak bibliska motiv. De senare visar en betydande släktskap med det medeltida måleri-

et. Den stora slaktscenen har man kunnat datera. Det är en ox som man just skall till att avliva. De båda män som håller oxen vid hornen resp. yxan är slaktare Wulfs båda drängar Niklas Löfgren och Johan. Klädedräkten är övervägande tidstypisk, men en del dräkt detaljer är närmast 1600-talsmässiga. Tydligt har konstnären haft svårt att frigöra sig från sina schabloner.

Målningarna kommer, såsom tidigare omtalats att föras till Norrköpings museum.

Men man fick sig också till livs andra glimtar från den pågående inventeringen, som ju lovar att ge mycket rika resultat. D:r Gejvall har förmått att avlocka sitt fängslade ämne många pittoreska detaljer. Hon värdjade också till rivningsentreprenörerna, byggmästarna och

över huvud taget till hela den kulturhistoriskt intresserade sällskapet att hjälpa till i försättningen. Rivningsentreprenörerna i det här alldeles speciella fallet fick en särskild eloge för sin insats. Bibliotekarien, fru Eva Ramsten, som ledde sammanträdet, underströk särskilt auditoriets tacksamhet för den fängslade framställningen och de vackra bilderna, och arkivarie Björn Helmfrid tog tillfället i akt att understryka betydelsen av att man slår larm när nya fynd görs och för övrigt stöder arbetet. Resurserna är begränsade och man har ofta bara en timme eller några få timmar på sig för att hinna ingripa.

Fotograf Lennart Jansson har under september filmat livet och bebyggelsen runt Strömmen genom Norrköping. Resultatet har blivit mycket gott måste man säga om hans ännu oklippta film som avslutningsvis premiärvisades vid den lyckade sammankomsten.

Fredöy

0. D. 6/11 1956.

Gamla Norrköpingshus kan dölja åtskilligt

Fynden av 1700-talsmålningar i kv. Haken i Norrköping är ingen märklig slump. Bakom den enklaste och schabbigaste fasad kan dölja sig liknande värdefulla ting. Ytan kan bedra och det gäller för alla att hålla ögonen öppna så att en önskvärd räddningsaktion blir möjlig.

Det var fil. d:r Birgit Gejvall som i Föreningen Gamla Norrköping på museet i går riktade en uppmaning till kulturhistoriskt intresserade Norrköpingsbor att vara vaksamma. Rivningsentreprenörer och byggmästare har största möjligheten att göra en insats härvidlag men alla kan göra sitt när det gäller att rädda vad som räddas kan. Och det gäller inte bara hus under rivning utan diverse föremål som bidrar till den kulturhistoriska kartläggningen. "Norrköpingiana" är välkommet till museet, stadsbiblioteket m. m.

D:r Gejvall gav en intressant och mycket belysande skildring av de märkliga fynden i slaktare Wulfs hus i hörnet av Vattengatan och Tunnbindaregatan, vilka

NT tidigare beskrivit. I delvis utsökta färgbilder visades den stora målningen med slaktscenen och de många fragmenten av Daniel i lejongropen och diverse andra bibliska motiv.

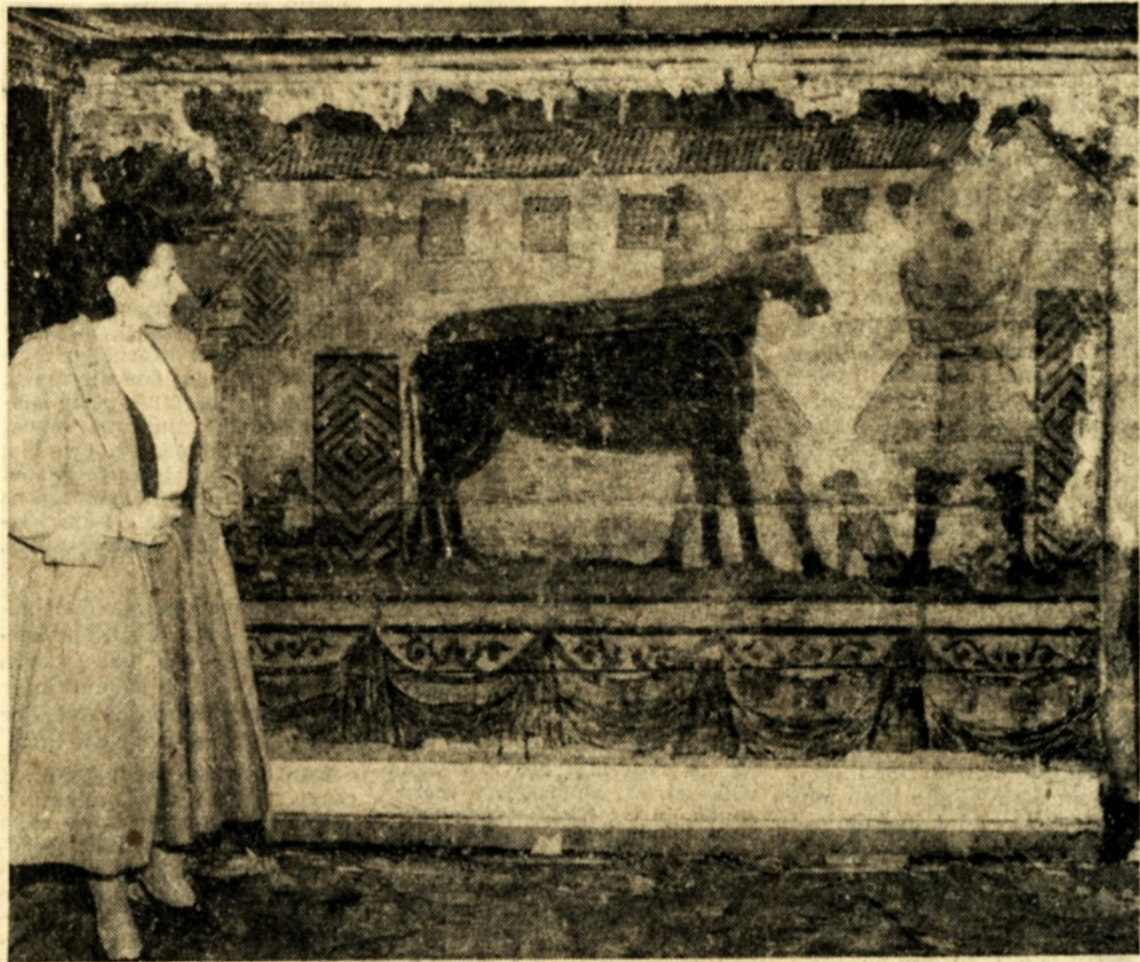
Målningen med oxslakten ville d:r Gejvall datera till 1735—43 då slaktare Wulf uppenbarligen hade gott om pengar, drack te och skaffade sig peruk. Niklas och Johan heter drängarna på tavlan enligt klar angivning — just nämnda period förekommer den namnkonstellationen bland slaktare Wulfs anställda. Konstnärens namn vet man ännu inte, men kanske det kommer fram vid den fortsatta undersökningen. Målningarna skall försiktigt sägas ut och överföras till museet.

Det blev en fängslade kulturhistorisk rundmålning med intressanta utblickar till andra jämförliga interiörer, och även den pågående inventeringen berördes. Bibliotekarien Eva Ramsten tackade för framställningen och arkivarie Björn Helmfrid underströk betydelsen av att man slår larm vid nya fynd. Chanser finns att göra räddningsaktioner, men ibland måste man slå till på ett par timmar.

Fotograf Lennart Jansson visade till sist en blivande färgfilm om Norrköping, oklippt och oreddigerad ännu men mycket lovande och med överraskande fina färger. "Kring Strömmen" blir namnet och det mesta var filmat i september. Publiken var fulltalig.

N. J. 6/11 1956.

Fil. d:r Birgit Gejwall granskar slaktscenen i ett av de målade rummen i huset Tunnbindaregatan 23.

Nytt målningsfynd i 1700-talshus Helt rum skall flyttas till museet

Ett nytt fynd av gamla väggmålningar från 1700-talet i ett Norrköpingshus, som står under rivning, har i dagarna gjorts. Målningarna är liksom de som tidigare hittats på andra platser i staden, utförda direkt på timmerstockarna. Det rör sig denna gång om två hela rum, som är helt dekorerade med figurscener och bibliska motiv. Ett av rummen kommer med ekonomiskt bidrag från en donation till föreningen Gamla Norrköping att konserveras och därefter flyttas till Norrköpings museum.

Fyndet har gjorts i fastigheten Tunnbindaregatan 23 i hörnet av Vattengatan. Det rör sig alltså om samma tomt i kvarteret Haken, där ett liknande rivningsfynd gjordes i huset mot N. Kungsgatan i mars 1954. Fynden är mycket intressanta icke minst ur den synpunkten att de gjorts just i det kvarter där elden stoppades vid 1826 års brand.

De nu funna målningarna är av mera rustik eller allmogebetonad karaktär än de som hittades i Kungsgatshuset. De är försedda med bärdmålning nedtill och ansluter sig därför i någon mån till de gobelängartade målningar man tidigare funnit i ett hus vid Slottsgatan. Det är inte något tvivel om, att det är en inhemsk målare, som fört penseln. Motiven för väggfälten är åtminstone i en del fall bibliska.

Forts. på adertonde sidan

D:r Gejwall besiktigar det nyss frilagda väggfältet med Jakobs dröm.

Målningsfynd . . .

(Forts. från tredje sid.)

Det ena rummet, som vetter mot Vattengatan, domineras av ett stort väggfält med två män, som slaktar en ox på en gård. Det märkliga i detta fall är att målningarna är försedda med skrift. Den ena manliga gestalten bär alltså namnet Nicklaus Löstgren på mössan, och över en dörr står följande citat ur 5 Mosebok 28 kap. med prydlig frakturstil:

Om Tu Herren Din Guds Röst Lydig äst, så att Du håller alla Hans Bud, som Jag i dag gifver Dig, och gör efter dem, så skall Herren Din Gud, upphöja Dig öfver alla Folk på Jorden.

Ytterligare bibelspråk har blottats på andra väggar, men de är mera svårlästa. I samma rum som slaktscenen finns också ett fält med Simson och Delila. I det andra målade rummet har ett väggfält en väl bevarad framställning av Jakobs dröm med två änglar på en stege, ett fält med två kvinnor, som antagligen är Maria och Elisabet samt ett skadat fält med fragment av en ängel.

Ett parti av en av målningarna med ett träd dignande av frukter kunde tyda på ett visst samband med målningarna i gården nr 138 vid Slottsgatan. Där finns också ett fruktträdsmotiv, men det är av helt annan art. Där är det nämligen tydligt att utländska mönsterblad kommit till användning. På de målningar, som för en del är sedan blottades vid Finstad, en utgård till Löfstad slott, fanns kreatur av omisskännlig Medelhavsras. Den slaktfärdiga kon vid Tunnbindaregatan har däremot inga utländska särmärken.

Fyndet har i dag besiktigats av museiintendenten fil. d:r Aron Borelius och fil. d:r Birgit Gejwall, som leder den byggnadshistoriska undersökning, som inletts av kommittén för naturskydd och hembygds-vård. Kommittén har vänt sig till föreningen Gamla Norrköping, som förklarar sig villig att tillskjuta de 2,000 kr., som behövs för att målningarna skall kunna överflyttas till museet. Det är en donation som framlidne direktör Emil Skiölds barn gjort till sin faders minne, som kommer att användas för ändamålet.

D:r Gejwall är i dag sysselsatt med att mäta upp huset och ta lagerprov av de väggbeklädnader och tapeter, som finns i rummen. I ett rum är en hel vägg klistrad med gamla handlingar som tapetunderlag. Detta kan väntas ge en hel del värdefulla upplysningar. En undersökning har också inletts huruvida någon slaktare under 1700-talet bott i huset. Arbetet med husets rivning omhänderhas av firman Hjalmar Larsson & Algot Rahm. Det föreligger planer på att tillkalla konservator Sven Dahmén från Stockholms stadsmuseum för att få målningarna konserverade före nedtagandet av timmerstockarna.

N. Lgn

N. T. 15/10 1956.

Ett av de målade väggfälten vid Tunnbindaregatan 23 med "Jakobs dröm".

Slaktarålderman bodde i Tunnbindargatshuset

När den första stora målningen i det under rivning stående huset vid Tunnbindaregatan 23 framtogs under tjocka lager av gamla tapeter och papp var det en slaktscen på en gård, som trädde i dagen. Detta gav d:r Aron Borelius anledning till en förmodan, att någon slaktare bott i huset under dess första tid. Fil. d:r Birgit Gejwall fick uppdraget att undersöka denna sak, och hennes forskning har lämnat snabbt resultat.

Namnet Nicklaus Löstman, som står textat på den ena slaktarens mössa, gav ingen ledning, men vid en genomgång av tomtöresrullan för 1757 i stadsarkivet i rådhuset fick d:r Gejwall fram en uppgift om vilka som bott i det nu aktuella huset i kvarteret Haken vid mitten av 1700-talet. Bland dem var slaktareåldermannen Ertman Wulf, som enligt en bouppteckningshandling avled 1768. Det sägs om honom att han hade en hörnbyggnad vid Vattengatan med källare

under sval. Före Wulf hade en Claes Berg bott i huset, men på honom har man ingen titel. Nicklaus Löstman kan ha varit slaktarmästare hos åldermannen.

Den tidpunkt 1750—60-talet, till vilken man anser sig kunna datera målningarna med ledning av figurernas klädedräkt och en del andra detaljer, passar bra in på slaktareåldermannen.

Målningarna är icke som i det 1954 rivna Kungsgatshuset på samma tomt utförda i olja utan i torr limfärg. Detta stämmer med tekniken i de numera övertäckta målningarna i gården Slottsgatan 138. Slaktscenen verkar spontant målade, medan däremot de bibliska scenerna har markerade kontureringar, som synes tyda på att de målats med samtida kistebrev eller skillingtryck som förlagor.

I ett av rummen förekommer också vacker s. k. allmogemarmorering, på vilken prov kommer att tagas. Målningarna i huset färgfotograferades i går för museets räkning.

Målningsfynden aktualiserar frågan om icke äldre hus i staden bör göras till föremål för undersökning, innan rivningstillstånd lämnas. Exemplet från Tunnbindaregatan visar att det finns byggnader av sådan art att de mycker väl skulle kunna tänkas förflyttade till ett reservat. Det blir inte mycket bevänt med den igångsatta undersökningen av stadens äldre byggnadsbestånd, om hus efter hus rives innan den hinner fullföljas.

N. Lgn

N. T. 16/10 1956.

Två Norrköpingsgårdar

som undgingo
'norra branden'
år 1826

Kvarteret Haken i Norrköpings norra stadsdel kan inte briljera med så många riktigt gamla byggnader då de äldsta gingo upp i rök vid den s. k. "norra branden", som började just i detta kvarter år 1826. Men av minnen från fordom finnas dock två snart 150 år gamla byggnader kvar, vilka undgingo branden, nämligen nörhuset av Vattengatan och Tunnbindaregatan med adressnummer 23 vid sistnämnda gata, samt byggnaden Norra Kungsgatan 14.

Den stora eldsvådan utbröt kl. 9 på aftonen den 26 april 1826 i ett vagnshus av bräder, beläget inpå gården Norra Kungsgatan 10. Branden uppkom genom en drängs oförskottighet med en brinnande lykta, som han vid ett ärende ute i vagnshuset råkade glömma kvar i en tunna som var fylld med halm. Gården ägdes vid denna tid av en handlande Juhlin, även kallad "gubben med förskinner", enär han var iklädd ett sådant av stora dimensioner. Gården var en s. k. "hällgård" för landsborna vid deras stadsbesök, och Juhlin drev handelsförelse i densamma.

I bredd med vagnboden låg ett två och en halv våningars timmerhus åt Norra Kungsgatan i hörnet av Sandgatan, innehållande förutom butik boningsrum. Denna byggnad var vid säckningsmånadens ankomst till platsen övertänd. Vinden vid tillfället var från öster. Elden drog sig norr- och väster ut, kastade sig över angränsande gator och fortsatte valdsamt sitt lopp i tio timmars tid, varunder 11 hela och delar av sex kvarter nedbrunno, varvid 2 000 av stadens invånare blevo husvilla och skadan uppskattades till 137 051 rdr 37 sk. 5 r:st. Först vid Bräddgatan 35—37 kunde elden begränsas.

Följande år började uppbyggnandet av det nuvarande där befintliga nörhuset Norra Kungsgatan 10.

Som minnen från tiden före denna brand återstår som ovan nämnts endast två byggnader, som uppförts vid 1700-talets slut. Båda dessa äro förknippade med en del minnen. Vid reparation av ett rum i Tunnbindaregatan 23 1906 anträffades ett helt bibelhistoriskt bildgalleri, målat med ännu ganska vackra färger på de valkiga timmerstockarna. Målningen framställde bl. a. Jungfru Marias bebådelse av ärkeängeln Gabriel samt mötet mellan henne och hennes fränka Elisabeth. Vidare Jakobs dröm med änglar stigande upp för himlastegen. Målningarna voro utförda i det närliggande trohjärtade manér, som kännetecknar de gamla bibliska dalmålningarna.

Ett rykte vill förmåla att Ulla Winblad skulle ha bott i denna gård, någon tid mellan 1770—80. År 1786 ägdes gården av trädgårdsmästaren Eugen Boberg och skomakaren Mörling, och vid tiden för "norra branden" av fabrikör Erik Boberg. Vidare

Tunnbindaregatan 23.

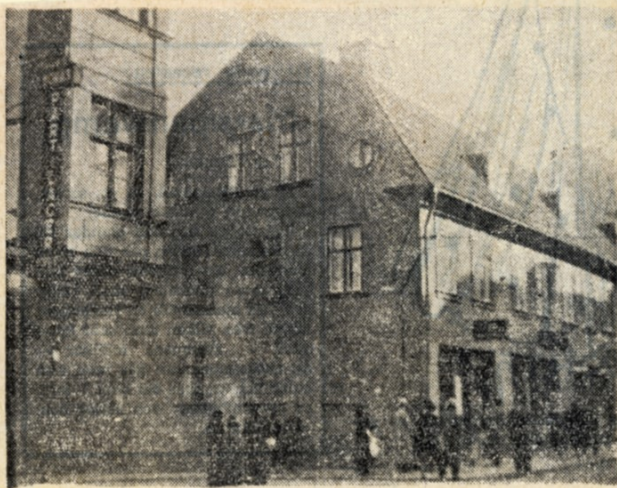
ägdes den år 1836 av snickaren N. Dahlgren och år 1854 av stadsbokhållaren C. I. Wavrinsky samt i slutet av 1800-talet av fabrikör Arvid Anjou. Före år 1889 var här invid Tunnbindaregatan sammanbyggd med ovan nämnda byggnad en fem fot hög stenmur åt gatan, innanför vilken var en trädgårdstomt. Denna stenmur raserades nämnda år och marken sänktes till gatans höjd.

Byggnaden Norra Kungsgatan 14, hörnet av Vattengatan, undgick även förödelse vid eldsvådan, trots att den låg i eldens riktning, och i samma kvarter där branden utbröt, men genom uppdragna brandsegel och ivrig besprutning av vatten räddades den medan övriga byggnader på denna tomt nedbrunno. I slutet av 1700-talet ägdes gården av handlanden Johan Kjällman och år 1802 köptes den av brukspatron Kristian Eberstein. Vid tiden för branden ägdes den av

brukspatron I. G. Nordstedt, som aktivt deltog i räddningsarbetet, för vilket han sedermera erhöll belöning.

• Två år efter denna eldsvåda, eller måndagen den 14 jan. på aftonen år 1828 samlades ett sällskap här i gården hos Nordstedt, som förutom denne och hans fru bestodo av nio personer, damer och herrar. Dessa konstituerade sig under aftonens lopp till det sedermera så kända "Musikaliska sällskapet". Detta sällskap var i början slutet, och fick endast räkna högst 30 medlemmar. Varje måndag höllos sammankomster turvis i de olika hemmen. Men år 1831 upphörde sällskapet som slutet, och sammankomsterna höllos därefter på Stadshusets övre sal.

Denna byggnad, som undgick elden, är till det yttre ej mycket förändrad sedan dess, det är endast vindskuporna och de många butikerna som tillkommit.

Västra Kungsgatan 14.